

Museums-Tidende

19 FEB. 1993

STAVANGER MUSEUM
BIBLIOTEKET

INFORMASJONSAVIS FOR STAVANGER MUSEUM 3. ÅRGANG NR.1 FEBRUAR 1993

BEGYNNER DET Å LØSNE?

Stavanger Museum har nylig avsluttet enda et aktivt arbeidsår. 1992 var året da vi endelig fant en løsning på det prekære behovet for eksterne magasiner og det var ikke minst året for opprustingsplaner, kostnadskalkyler og søknader om mer penger og mer folk fram mot ICOM '95.

Tålmodigheten ble satt på mange harde prøver ettersom månedene gikk uten at midlene strømmet inn, men heldigvis har det begynt å skje noe. Først fikk vi kr. 200.000,- fra Norsk Kulturråd til magasinene, så sju årsverk på sysselsettingstiltak direkte fra Kulturdepartementet og tre fra Miljødepartementet. Deretter kom vi endelig på dagsorden i kommunen og

fylkeskommunen.

Hvis Stavanger formannskap nå godkjenner kulturstyrets ferske og enstemmige vedtak om å bevilge kr. 950.000,- til opprusting av museet i 1993, og hvis fylkeskommunen gjør tilsvarende vedtak midt i februar, da er vi i gang og lar oss ikke stoppe før om to og et halvt år!

Under siste krig hadde Stavanger Museum nesten dobbelt så mange medlemmer som i dag. Nå trenger vi igjen all den hjelp og støtte vi kan få. Husk å betale medlemskontigenten når du får innbetalingsblanketten i posten om kort tid.

Harald Hamre

INNKALLING TIL ÅRSMØTE

Stavanger Museums medlemsforening innkalles med dette til

ÅRSMØTE PÅ LEDAAL

MANDAG 8.MARS KL.18.00

Årsmøtets dagsorden:

1. Konstituering
2. Årsberetning
3. Regnskap
4. Forslag til vedtektsendring
- omdanning til stiftelse
5. Valg

Årsmelding, regnskap, forslag til nye vedtekter og valgkomiteens innstilling fås ved henvendelse til Stavanger Museum.

NB! NB! Dersom årsmøtet under pkt.4 gjentar fjorårets vedtak om å omdanne museet til stiftelse, vil valget av representanter til direksjonen under pkt.5, bare gjelde for perioden fram til vedtektene er formelt godkjent av fylkesmannen. Det skal i så fall heller ikke velges valgkomite.

Norges største paddetorsk til Stavanger Museum

Den 10.oktober sto Terje Wiik på Mekjarvik og fisket med stang. Klokken 22.30 fikk han en overraskelse, da det bet på en uvanlig stor paddetorsk. Denne torskefiske ligner i form og farge på et digert rumpetroll, og den kan ikke forveksles med noen annen nordeuropeisk fiskeart. Den er den eneste fisken i nord-europeiske farvann som er helt svart.

Etter at Wiik fant ut at fisken var uvanlig stor, tok han kontakt med Norges Jeger- og Fiskeforbund. Der fikk han vite at det er bladet Villmarksliv som fører de offisielle norgesrekordene for fisk tatt på sportfiskeredskap. Ifølge de fleste fiskebøker blir paddetorskene opptil 30 cm. Fisken som Wiik fikk var 35 cm og veide 570 g (forrige rekord: 440 g). Wiik har nå fylt ut innmeldingsskjemaer for å få fisken godkjent som ny sportfiskerekord.

Rekordfisken har blitt forært til Stavanger Museum. Takk til Terje Wiik!

Kolbjørn Skipnes

HERMETIKKFABRIKKER I HILLEVÅG

"Hillevaag begynner at bli et fabrikkcenter. Foruten Hillevaag og Olte uldvarefabrik er der nu en hel del hermetikkfabrikker og der skal bygges flere. I disse dage holder man paa at tegne aktier til endnu en ny hermetikkfabrik i Hillevaag. Det nye aktieselskaap skal indkøbe den største av de bygninger som tilhørte stads-hauptmand Hansen og indrede denne til falserum og læggerum samt bolig for fabrikkens formand og disponent. En ny bygning skal opføres et stykke fra den gamle og her skal røkeri, træderum, vaskeri mm. indredes."

Slik lød en liten notis i 1.ste Mai 22.mars 1916. Den forteller både om den forandring som var skjedd og den utbygging som fermdes pågikk i 1916. Dette var midt under verdenskrigens høykonjunktur og markedet syntes umettelig på den norske fiskehermetikk. Hillevaag var i denne situasjonen et gunstig sted for nyetableringer, med ledige lokaler og arealer nær sjøen. Storparten av disse arealene hadde på 1800-tallet vært en del av herskaps eiendommen til Køhler-familien.

I dag er arbeidet i full gang med nok en omregulering av den gamle Køhlereiendommen. Enkesetet har blitt flyttet og en ny ringvei fra Hillevågveien forbi sentralsjukehuset til motorveien skal skjæres inn i det gamle parkområdet. Nye brikker i hermetikkbyens historie vil dermed bli fjernet for alltid. Dette er en god grunn til å rette søkelyset mot de hermetikkfabrikkene som var plassert i Hillevaag. Emnet har blitt grundigere utdypet i "Iddisen", medlemsbladet til Iddisklubben. I

denne artikkelen vil framstillingen bli konsentrert om de fabrikkene som har eksistert i hovedbygningene på Køhlereiendommen.

Handelshuset Køhler var et av byens ledende handelshus fra 1830-årene og fram til den store kriseperioden i 1880-årene. Eiendommen i Hillevåg ble i dette tidsrommet utviklet til en av Vestlandets største jordbrukeiendommer. I fjaset var det "100 baase", i tillegg omfattet eiendommen 5 møller, brennevinsbrenneri, fiskebruk, skipsverft, seinere også sampbakeri. Etter det økonomiske krakket i 1883 ble alt dette stående uvirksomt og forfallet begynte å sette sitt preg på eiendommen.

I en artikkel i Tidsskrift for Hermetikkindustri i 1917 beskrives en askeladd som så mulighetene i denne eiendommen og startet hermetikkfabrikk i det gamle "Køhler-fjaset". Denne "askeladden" var Martin Egeland og tidspunktet var 1905. Da opprettet han Hillevaag Sardinfabrik med opptil 200 ansatte i sesongene. Flere fulgte etter i oppgangstiden etter 1910 og startet fabrikkdrift dels i de gamle bygningene og dels ved å reise nye fabrikker. I løpet av kort tid ble det etablert 6 fabrikker på den gamle Køhlereiendommen. Senere fikk en også fabrikker et par andre steder i Hillevåg. En landleig idyll ble dermed i løpet av noen tiår forvandlet til et aktivt industristad. Hvor eksotiske planter tidligere spredte sine dufter i et storslått parkanlegg, overtok lukten fra hermetikkfabrikkene.

"Fjaset" på Køhlereiendommen

1905-1915 Hillevaag Sardinfabrik
1913-1915 A.s Central Canning Co.
1915-1965 Central Canning Co. A.s,
Nr.1

1993 Lager for T. Fjetland mfl.

Martin Egeland var utvilsomt en driftig og dyktig mann som engagerte seg på flere områder av byens næringsliv i begynnelsen av vårt århundre.

Alle hans engasjement var imidlertid ikke like vellykkede, og høsten 1915 ble han tvunget til å oppløse sine gamle selskaper i hermetikkbransjen og bli medeier i et nytt aksjeselskap, Central Canning Co. A.s. Det nye selskapet overtok Egelands to hermetikkfabrikker, Hillevaag Sardinfabrik og Central Canning i Rosenberggt. "med tilbehør og 70.000 kvadratalen tomtegrunn". Sønnen, Thor Egeland, ble medlem av styret, men allerede i 1916 trådte han ut og overlot plassen til Peder Pedersen, senere Smedvig.

Central Canning sin fabrikk i Hillevåg var en betydelig arbeidsplass som i høysesongen kunne sysselsette inntil 200 personer. De første årene var det imidlertid et problem å få tilstrekkelig med arbeidere fordi Hillevåg lå for langt fra byen, arbeidernes bosteder. Defor bygget flere av fabrikkene i Hillevåg arbeiderboliger for sine ansatte.

I Hermetikkmuseets arkiv finnes et arkivkort for fabrikkene i Hillevåg, utfyllt sannsynligvis 1944. Dette forteller om et relativt moderne produksjonsanlegg hvor en bl.a. i 1942 hadde fått installert en ny horisontal røykovn. Fabrikkene hadde plass til 30 tredere og 32 leggere, den hadde 4 falsemaskiner og produserte sine egne blikkbokser ved hjelp av 2 eskepresser. Etter krigen deltok fabrikkene også i utprøving av automatiske tredebord. Alt dette vitner om et produksjonsanlegg som ble tillagt betydning og modernisert helt fram til slutten av 1950-årene.

Da den store strukturendringen i hermetikkindustrien begynte i 1960-årene, besluttet ledelsen i Central Canning Co. A.s. å samle produksjonen i et nytt, moderne anlegg i Chr. Bjellandsgt. Da dette sto ferdig i 1965 ble driften i Hillevåg innstilt.

Fortsettelse s.3

Hillevågsveien 7, "Enkesetet"

Hillevågsveien 13 - Hovedbygningen

The Norseman Canning Co.A.s.

1960-1928

North Sea Packing Co. A.s.

1928-1962

Teppelageret

1963

Knappt noen av hermetikkfabrikkene i Stavanger har kunnet skilte med finere lager og kontorer enn Norseman Canning Co. A.s., da dette firmaet startet opp i 1916 i Køhler-familiens gamle hovedbygning. Dette ble primært brukt til lager, mens produksjonen foregikk i en nyreist sidebygning i mur. Bak firmaet sto kEdward Wold, Tobias Landa og L.A.Jensen, som disponent ble tilsatt Ths. Fjermestad.

Produksjonskapasiteten de første årene lå på omlag 150-200 skjepper råstoff daglig og fabrikken sysselsatte i gjennomsnitt 50 arbeidere.

Foreløpig har vi lite informasjon om dette firmaet, men vi vet at det ble solgt til R. P. Sigmond i 1928. Han var en betydelig hermetikkprodusent med kontroll over følgende firma:

North Sea Packing Co. A.s.

1912-1962

Sigmond Packing Co. A.s.

1924

Idun Sardine Co. A.s.

1916

De to siste firmaene var rene eksport-firma, slik at hermetikkproduksjonen foregikk enten ved anlegget i Nedre Banegt., eller på Norseman i Hillevåg. Fabrikken i Hillevåg ble i praksis en filial under North Sea Packing Co. A.s., men den fortsatte å bruke sitt eget navn.

North Sea Packing Co. A.s. ble oppløst i 1962 og ifølge muntlige kilder skal produksjonen i Hillevåg ha fortsatt helt fram til dette tidspunktet.

Hillevågsveien 7, "Enkesetet"

O. Braadlands Conservesfabrik A.s.

1916-1935

Flyttes, skal bli museum

1963

Et påfallende trekk ved hermetikk-etableringen i Hillevåg, er at de fleste

fabrikkene blir etablert innenfor et tidsrom på 3 år, fra 1915-1918. Da ble den gamle Køhleriendommen forvandlet til et travelt industriområde hvor også de gamle herskaplige bygningene ble ominnredet og brukt til industriformål. Mest radikal var denne ominnredningen i det gamle "Enkesetet" som Ommund Braadland kjøpte i 1916 og bygget om til hermetikkfabrikk.

For å få hensiktsmessige produksjonslokaler i kjelleren, ble bygningen løftet 1 meter, dermed ble kjellerhøyden 3 meter. I tillegg ble det oppført et tilbygg med 10 røykeovner og damprom. Produksjonskapasiteten ble dermed betydelig i det gamle herskaphuset.

Industriens lønnsomhetsproblemer i 1920-årene rammet også Ommund Braadland, og sammen med flere av de eldre hermetikkfabrikkene var han med på å etablere "De forenede Hermetikkfabrikker" i 1931. Ved å stå s a m l e t, b l i a. i markedsføringssammenheng, regnet de med å kunne bedre sin lønnsomhet. Et ledd i denne prosessen var også en utvidelse av produksjonsanlegget i Hillevåg med et påbygg mot vest.

Sammenslutningen ble ingen suksess og produksjonsanlegget i Hillevåg ble solgt i 1935 til møbelsnekker E. Eresvik som drev møbelproduksjon, hovedsaklig i stål.

Ommund Braadlands firma ble oppløst i 1939.

I slutten av januar i år ble "Enkesetet" flyttet omlag 100 meter i retning "Fjøsset". Planene er nå å restaurere bygningen og bruke huset til museumsformål. Hvilken type museum er foreløpig uavklart, men bystyret har nedsatt en egen gruppe av politikere og representanter fra kulturetaten til å utrede saken. Både "Enkesetet" og de andre gjenværende "Køhlerbygningene" burde egne seg godt til dette formålet. Forholdene burde derfor ligge godt til rette for å skape et spennende museum og aktivitetssenter.

INNKALLING TIL KONSTITUERENDE ÅRSMØTE

Foreningen Stavanger Museums venner

Under forutsetning av at Stavanger Museums årsmøte for annen gang vedtar å omdanne institusjonen til offentlig stiftelse, innkalles med dette til konstituerende møte i foreningen "Stavanger Museums venner" på Ledaal umiddelbart etter at museets årsmøte er avsluttet.

Møtets dagsorden:

1. Konstituering
2. Vedtekter
3. Valg av:
 - leder
 - styremedlemmer
 - representanter til Stavanger Museums direksjon
 - revisor
 - valgkomite
4. Fastsettelse av medlemskontingent

Forslag til vedtekter og valgkomiteens innstilling fås ved henvendelse til Stavanger Museum

-o0o-

Etter årsmøtet og eventuelt det konstituerende møtet i venneforeningen vil konservator Randi Skotheim holde lysbildekåseri og orientere om: "ICOMs verdenskonferanser i Quebec 1992 og i Stavanger 1995"

Vel møtt til det som kan bli Stavanger Museums siste årsmøte!

Stavanger 08.02.1993

Ole A. Tomasgaard (s.)
direksjonens leder

Søndag Sjøfartsmuseet kl 12 og kl 14
21 "Nattruta"
februar Johannes Østfold kåserer og viser lysbilder.

VINTERFERIE-AKTIVITETER

STAVANGER MUSEUM, Musegt.16

Åpent i vinterferieuka 22.2. - 24.2.:
mandag - tirsdag - onsdag kl.11 - 15

Program:

- * Bygg din egen fuglekasse, byggesett kr.40,-
- * Gjettelek og oppgaver
- * Lag din egen sprellemann
- * Film
- * Kafeteria
- Varme småretter

SJØFARTSMUSEET, Nedre Strandgt. 17&19

Åpent i vinterferieuka, torsdag 25.2 kl 11 - 15

Program:

- * "Museet rundt" og andre oppgaver
- * Bygg din egen "Anna" - spør gjerne om hjelp
- Byggesett kan kjøpes for kr 49
- * Lær å knytte knuter * Film
- * Tegnekonkurranse

HERMETIKKMUSEET åpent kl 11 - 15
Kl 12: Vinterferie-turnering i mablis.
Påmelding fra kl 11.30

SØNDAG 28.FEBRUAR KL.11-16 FAMILIESØNDAG PÅ STAVANGER MUSEUM, Musegt.16

Program:

- * Bygg din egen fuglekasse, byggesett kr.40,-
- * Film og oppgaver
- * Lag din egen papirdukke og sprellemann
- * Kafeteria

- * Lysbilder med fuglesang ved konservator Kolbjørn Skipnes
- * Vi hjelper fuglene med reirplass (fuglekasser) ved Odd Carlsson

MER ENN 65 000 BESØKENDE OGSÅ I 1992

Etter flere år med besøksrekorder opplevde vi en liten nedgang i publikumsbesøket i fjor.

Totalbesøket var 2% lavere enn fjoråret, men resultatet var allikevel høyt over målsettingen om å stabilisere besøks-tallet over 60.000. Og det er flere grunner til at vi bør være fornøyd med tallenes tale.

For det første hadde vi betydelig økning av besøkstallene i tre av årets fire kvartaler, men i andre kvartal opplevde vi en nedgang på over 30% sammenlignet med 1991. Det kan neppe være tvil om at det uvanlig fine været og streiken i kommunesektoren som førte til at vi mistet barnehager og klassebesøk mot slutten av skoleåret, må ta hovedskylda for det.

For det andre har totalbesøket ikke blitt svekket av at vi pr. 1.februar måtte doble billettprisene, noe som selvfølgelig viser godt igjen i regneskapet. Og for det tredje må vi kunne glede oss over at 40.000 besøkende på det nyåpnede Rogaland Kunstmuseum ikke har ført til synkende publikumsoppslutning hos oss, og heller ikke ved de andre museene. Museene i Stavanger hadde tilsammen ca.133.000 besøkende ifjor,

BESØKSTALL	1991	1992	% ENDRING
Musegt. 16	21.093	18.610	- 11,8
Hermetikk-museet	12.762	17.961	+ 40,7
Sjøfartsmuseet	14.381	13.514	- 6,0
Breidablikk	10.731	8.078	- 24,7
Ledaal	7.587	7.071	- 6,8
Sum	66.554	65.234	- 2,0

altså en økning på om lag 40.000, eller 43%!

Blant anleggene våre var Hermetikk-museet den store publikumsslageren også i 1992. Takket være den enorme formidlingsinnsatsen som legges ned på

denne avdelingen, økte totalbesøket med over 40%. Grunnen til nedgangen på de andre anleggene skyldes delvis at avdelingene har prioritert magasiner og samlinger på bekostning av publikumsaktiviteter, men selvfølgelig også det svært dårlige besøket i annet kvartal.

Ansvarlig red.:

Harald Hamre

Redaksjon:

Arvid Sandal

Layout:

Arvid Sandal

Stavanger Museum
Musegt. 16
N-4005 Stavanger

Avsender:

C-post